

Colocviile juridice ale Băncii Naționale a României, ediția a IV-a
– Implicațiile noului Cod civil asupra sistemului financiar-bancar –

Cuvânt de deschidere

Bogdan Olteanu,

Viceguvernator al Băncii Naționale a României

Doamnelor și domnilor,

Continuăm astăzi seria Colocviilor juridice ale Băncii Naționale. În edițiile anterioare am abordat teme legate de instrumentele de plată, de deținerile temporare de acțiuni ale debitorului de către instituțiile de credit, de mecanisme de restructurare a creditelor. Am fost, altfel spus, preocupați de efectele recesiunii asupra sistemului bancar și a economiei reale, și de soluții de ieșire ordonată din recesiune.

Astăzi abordăm o temă care ține de reforma unei instituții majore a statului român, și de implicațiile acesteia asupra lumii bancare. Codul civil este o instituție, aș spune, fundamentală a statului. Cel la care vom renunța la 1 octombrie a fost mai mult decât atât; a fost o instituție fondatoare a statului nostru, una dintre marile legi care, pornind de la concepția napoleoniană, a modernizat, sistematizat și consacrat relațiile sociale într-o țară în formare. Persoanele, familia, proprietatea, obligațiile, contractele, răspunderea pentru prejudiciul cauzat altuia, toate au căpătat contur potrivit Codului de la 1865. Mai mult, noul Cod civil va înlocui și abroga și Codul comercial de la 1887, la rândul său un pilon ce a stat la baza României moderne.

Să renunți la o asemenea instituție este un act de curaj și presupune asumarea unei grele responsabilități. V-o spune un om care crede în instituții și în continuitatea acestora. Avem alături de noi în sală atât pe conducătorul echipei care a lucrat la elaborarea noului Cod civil, Profesorul Lucian Mihai, cât și pe ministrul care și-a asumat adoptarea acestuia, domnul Cătălin Predoiu. Dânșii ne vor prezenta argumentele aplicate ale deciziei pentru un nou Cod și detaliile conținutului acestuia.

Eu voi observa două elemente. Primul este modernitatea. Noul Cod este un Cod al acestui secol, potrivit relațiilor sociale și societății românești europene de secol XXI. Asemenea Codului precedent, și acesta are vocația de a duce societatea înainte, de a consacra reguli și mecanisme modernizatoare. Al doilea element pe care îl subliniez este măsura. Nu numai că acest Cod a fost lucrat, vreme de ani buni, de somități ale domeniului, dar și supus unor revizuri succesive. Dar, totodată, el nu apare din neant, ci își pune temelile pe obiceiurile, uzanțele și instituțiile consacrate ale locului. Va fi, altfel spus, o legiuire modernă, dar bazată pe valorile acceptate ale societății.

Ca să citez un economist cu serioase preocupări în domeniul dreptului și în special al reglementării proprietății, Hernando de Soto, „o lege trebuie să fie modernă pentru a fi eficientă, dar trebuie să consacre relații sociale reale pentru a fi acceptată.” Aici se găsește marea provocare a unei legi atât de importante. Și astfel se face diferența între legile frumoase, moderne, „sincrone” dar străine realităților, care rămân pe hârtie, și legile care pun nevoile legiuitorului în forme acceptate social, legile care devin parte a orânduirii sociale.

Și de această dată, vorbitorii vor proveni din toate zonele de specialitate. Introducem, în premieră la Colocviile Juridice, instituția „keynote speaker-ului”. Astăzi salut prezența domnului Profesor Lucian Mihai, Președinte al Comisiei de elaborare a Codului Civil, fost Președinte al Curții Constituționale, reprezentant al României în Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept. Dânsul se va referi la măsurile necesare pentru punerea în aplicare a noului Cod civil.

Din Banca Națională, Ianfred Silberstein, Director al Direcției Juridice, va prezenta o analiză a interferențelor noului Cod civil cu activitatea bancară.

Din partea mediului universitar participă două doamne. Doamna Profesor universitar Brîndușa Ștefănescu, un vechi prieten al Băncii Naționale, se va referi la nou introdusa instituție a fiduciei – „trust-ul” din lumea anglo-saxonă, instituție ce va avea ca principal actor băncile. Crenguța Leaua, de la Academia de Studii Economice, va analiza contractul de escrow din perspectiva noului Cod civil.

Veți regăsi între vorbitori o serie de reprezentanți ai industriei bancare, care vor prezenta așteptările lor. Alexandru Berea, Director Executiv la BCR, va aborda chestiunea reglementării

scrisorilor de garanție bancară în noul Cod civil, prin comparație cu practicile internaționale în materie. Bogdan Pleșuvescu, director al Direcției Juridice, Credit Europe Bank se va referi la noile mecanisme privind cesiunea de creanțe, iar Adrian Ispas, Director Juridic la Cetelem IFN, va vorbi despre reglementarea contractului de credit.

În sfârșit, veți asculta în cele două paneluri reprezentanți ai profesiei juridice. Domnul Radu Rizoiu, Partener Senior la „Stoica și Asociații”, va susține o prezentare pe tema instituirii ipotecilor mobiliare asupra conturilor bancare. Doamna Iuliana Craiciu, Partener la „Mușat și Asociații”, se va referi la reglementarea garanțiilor personale în lumina noului Cod civil.

Salut prezența în sală a unui număr mare de specialiști, reprezentanți ai executivului, magistrați ai Înaltei Curți de Casație și Justiție și ai instanțelor din București, ai marilor societăți de avocatură și de insolvență, ai mediului de afaceri. Și, desigur, reprezentanți ai comunității bancare, de la cel mai înalt nivel.

Mă bucur să remarc buna colaborare pe care am avut-o cu Ministerul Justiției pe tema Codului civil. Am fost consultați pe chestiunile care vizează sistemul bancar, ne-am spus punctele de vedere, și acestea se regăsesc, în bună măsură, în textul Codului și în cel al Legii de Punere în Aplicare a Codului Civil. O serie de mecanisme bancare își găsesc reglementarea primară aici. Contractul de cont bancar, depozitul bancar, facilitatea de credit ies din sfera reglementării tehnice și sunt consacrate, ca parte a Codului civil, drept operațiuni ale vieții cotidiene. Garanțiile reale și personale sunt reasezate într-o abordare sistematizată.

Apar, în același timp, instituții noi precum „trust-ul” din dreptul anglo-saxon, numit la noi fiducie (administrarea în condiții profesionale și reglementate a patrimoniului altcuiva). Dincolo de cadrul mai larg prevăzut de lege, fiduciarul cel mai frecvent instituit, va fi o bancă, și acesta este un teren nou pentru care băncile trebuie să se pregătească. Cu atât mai mult cu cât, de multe ori, fiducia se constituie asupra patrimoniilor persoanelor expuse politic, ceea ce presupune și administrarea unei probleme de risc reputațional. În același timp, găsesc foarte interesante prevederile art. 804, 805 privind conflictul de interese. Administratorul bunului altuia, în măsura în care administrează și bunuri proprii, este ținut să își exercite atribuțiile în interesul comun al tuturor beneficiarilor, prin acordarea unui tratament egal interesului său și celui al celorlalți beneficiari. În plus, administratorul este obligat să îl anunțe de îndată pe beneficiar despre orice

interes pe care l-ar avea într-o anumita activitate si care este de natura sa îl pună într-o situație de conflict de interese, precum si drepturile pe care le-ar putea invoca împotriva beneficiarului sau a bunurilor administrate, indicând, după caz, natura si valoarea drepturilor respective. E interesant sa ne gândim ce consecințe ar fi avut, prin alte tari, existența unor asemenea prevederi în cazurile de proprietary trading împotriva propriilor clienți pe piața de instrumente financiare derivate.

Din perspectivă instituțională, noul Cod civil nu va avea un impact asupra atribuțiilor Băncii Naționale a României, deoarece Legea nr. 312/2004 privind Statutul Băncii Naționale a României, ca orice lege specială anterioară nu poate fi modificată decât expres de legea generală ulterioară, ceea ce nu este cazul.

Ceea ce este important de reținut, este că, în calitate de autoritate de autorizare, reglementare și supraveghere a instituțiilor de credit, banca centrală va trebui să „revadă” și să revizuiască, unde este necesar, cadrul juridic pe care l-a creat atunci când a emis norme juridice secundare în domeniul bancar, pentru ca aceste norme să concorde cu principiile stabilite de noul Cod civil.

În același timp, deoarece noul Cod civil va avea un impact asupra activității economice, participanții la viața economică și socială, în cadrul căroră instituțiile de credit au un rol esențial, vor aștepta din partea Băncii Naționale a României, în exercitarea atribuțiilor care îi incumbă, stabilirea unui cadru juridic secundar viabil și coerent, care să sprijine dezideratele și principiile noului Cod civil. Aș menționa câteva domenii:

- Noul Cod civil reglementează impreviziunea contractuală (clauza de hardship), instituție juridică inexistentă până acum în dreptul român. De la începutul crizei, situațiile imprevizibile în circuitul comercial s-au înmulțit: numeroasele modificări ale prețurilor determină tot mai mulți agenți economici să nu-și mai poată executa obligațiile de natură contractuală. În prezent, ei răspund pentru neexecutarea obligațiilor, fără a se ține seama de aceste aspecte imprevizibile. Desigur, Legea de punere în aplicare a Codului civil stabilește clar că prevederile privitoare la clauza de impreviziune se aplică exclusiv contractelor încheiate după 1 octombrie. Dar însăși reglementarea în dreptul intern a unei asemenea clauze de modificare sau încetare judiciară a contractului creează o provocare juridică nouă pentru bănci. S-ar putea interpreta că o creștere a serviciului unui credit cu

50% ca urmare a materializării riscului valutar ar reprezenta o cauza de impreviziune? E de meditat. Judecătorul va decide; noi, Banca Națională a României, încercăm să-l descărcăm de aceasta povară, și să ferim părțile de acest risc prin măsuri preventive de descurajare a creditului în monedă exotică.

- Legea aduce elemente noi privind: denunțarea unilaterală ca modalitate de încetare a oricărui tip de contract încheiat pe durată nedeterminată, interpretarea contractelor potrivit „voinței concordante” a părților și nu după sensul literal al termenilor, în materia executării silite a obligațiilor contractuale. Se reglementează posibilitatea de a contracta cu privire la bunuri care, la data încheierii contractului, aparțin unei terțe persoane, soluție determinată de necesitățile din circuitul comercial. Noile reguli vor avea impact asupra activității de creditare a instituțiilor de credit și a garanțiilor mobiliare sau imobiliare constituite de debitori.
- La stabilirea regimului general al obligațiilor derivate din contracte a fost avută în vedere și asigurarea unei protecții corespunzătoare a persoanelor aflate pe o poziție de inferioritate economică, care se reflectă în dispozițiile referitoare la formarea contractului, integrarea clauzelor standard în contract, reducerea clauzei penale, repararea prejudiciului nepatrimonial etc., și de asemenea, aspecte care trebuie stipulate expres și concret în contractele bancare.
- Noul Cod civil reglementează și clauzele standard din contracte. De exemplu, cum de multe ori s-a adus în discuție, acele clauze standard din contractele bancare. Legea dispune expres: „Clauzele negociate prevalează asupra clauzelor standard”. Sunt clauze standard, stipulațiile stabilite în prealabil de una dintre părți pentru a fi utilizate în mod general și repetat și care sunt incluse în contract fără să fi fost negociate cu cealaltă parte. Atunci când ambele părți folosesc clauze standard și nu ajung la o înțelegere cu privire la acestea, contractul se încheie totuși pe baza clauzelor convenite și a oricăror clauze standard comune în substanța lor, cu excepția cazului în care una dintre părți notifică celeilalte părți, fie anterior momentului încheierii contractului, fie ulterior și de îndată, că nu intenționează să fie ținută de un astfel de contract.

- De asemenea, prin noul Cod civil s-a urmărit protejarea clienților băncilor, care au contracte de credit în derulare, cât și a celor care au deschise conturi de card sau de salariu. Concret, s-a stabilit în sarcina băncilor obligația de a trimite clienților extrasele sau rapoartele de cont, gratuit și cel puțin odată pe lună, prin scrisoare poștală recomandată. Totodată, s-a stabilit faptul că, atunci când un client constată din cercetarea extrasului de cont neconcordanțe față de operațiunile derulate de el, va putea să conteste operațiunile înscrise.

Nu vă ascund că noua reglementare ne transferă și o serie de sarcini, în special în domeniul reglementării secundare, nu toate extrem de facile. Astfel, în vederea administrării bunurilor altuia, ni se cere să stabilim care plasamente financiare sunt prezumate a fi sigure. Lucrăm, împreună cu Comisia Națională a Valorilor Mobiliare, la un proiect, iar acesta va fi serios și gata la timp, așa cum trebuie să fie. Dar puteți să fiți siguri că nimeni nu are confort, în această perioadă de turbulențe ale piețelor și ale spiritelor, atunci când vine vorba să identifice plasamente sigure și să le recomande.

Doamnelor și domnilor,

Primele două intervenții aparțin principalilor responsabili pentru adoptarea noii legi. E o responsabilitate grea, dar care, după mine, va rămâne în istoria faptelor (juridice) bune. Sper ca domniile lor să ne clarifice atât elemente de conținut, cât și elemente de principiu. Altfel spus: de ce aveam nevoie de un nou Cod, și ce aduce noul Cod ca instituție fundamentală a statului? Apoi, între noi, rămânem să discutăm aplicat. Îl invit mai întâi pe domnul Ministru al Justiției, Cătălin Predoiu. Doamnele Profesoare, aveți cuvântul.

13 septembrie 2011

Banca Națională a României